Reštaurovanie troch obrazov z fondu Stredoslovenského múzea

Vďaka finančnej podpore projektu reštaurovania z Fondu na podporu umenia boli v roku 2019 a 2020 zreštaurované tri vzácne historické portréty, ktoré pochádzajú zo zbierok Stredoslovenského múzea. Ide o portréty neznámych osobností, ktoré neboli pred reštaurovaním bližšie identifikované ani z hľadiska personálnej identity, ani umelecko-výtvarnej analýzy. Reštaurovanie prinieslo viacero informácií, na základe ktorých je možná následná vedecko-výskumná komparácia.
Všetky tri portréty (závesné obrazy) sú olejomaľby na plátne. Dva portréty boli na reštaurovanie vytipované zo stálej expozície v Matejovom dome, ich technický stav nebol dobrý a nezodpovedal prezentačnému účelu. Tretí portrét bol vyhľadaný v depozite.
Základným cieľom komplexného reštaurátorského zásahu bola celková obnova umeleckého diela, prinavrátenie jeho umelecko-historickej a výtvarnej hodnoty. Prínos realizovanej odbornej aktivity – reštaurovania – spočíva v obnove výtvarnej kvality predmetného diela a jeho ďalšieho možného prezentovania aj v rámci expozícií Stredoslovenského múzea.

Portrét s ev. č. Vu-01021
Portrét je na evidenčnej karte z roku 1968 identifikovaný ako „Podobizeň mladej dámy zo šľachtického rodu Radvanských, s monogramom „A. D. R 1703“. Portrét mladej, dôstojnej a vážnej dámy je namaľovaný na oválnom plátne. Už v minulosti bol upravovaný, natiahnutý a fixovaný na novší podrám bez potrebnej profilácie. Reštaurátor obozretne postupoval pri čistení miesta, kde sa nachádza erb s monogramom tak, aby nedošlo k úbytkom a k interpretačným posunom.
V spolupráci s M. Hrdinovou a T. Janurom sa podarilo zistiť, že nejde o dámu z rodu Radvanských, ale o Annu Eufrozínu Kaiser, ktorá bola matkou baróna Tomáš Teodora Leopolda Schmidegga (1651 – 1726), ktorý istý čas vlastnil kaštieľ v Hronseku. Po Schmideggovcoch sa ako vlastníci kaštieľa objavujú aj členovia rodín, ktorí neskôr prispievali darmi do formujúcich sa zbierok, vtedy ešte Mestského múzea (napr. Rothovci, Hamacsekovci). Uvedené súvislosti vedú v tejto fáze poznania k stotožneniu portrétovanej osoby s Annou Eufrozínou Kaiser, pričom je vysoko pravdepodobné, že portrét sa nachádzal v zbierke portrétov v Hronseku.

V čase prvej mestskej múzejnej expozície inštalovanej v Matejovom dome v roku 1909, boli výtvarné zbierky súčasťou Historickej a kultúrno-priemyselnej zbierky na 2. poschodí, ako aj Kultúrno-historickej zbierky na 3. poschodí. Najdominantnejším miestom však bol priestor na 4. poschodí, kde boli inštalované pamiatky cirkevného života. Práve z prvej expozície Mestského múzea pochádza dvojica portrétov neznámych dám s evidenčnými číslami Vu-01022, a Vu-01023.

Portrét s ev. č. Vu-01022
Druhý portrét je na evidenčnej karte z roku 1968 identifikovaný ako portrét neznámej ženy z 18. storočia bez bližšej identifikácie autora diela a lokality. Tento obraz mal až dve premaľby so snahou o zachovanie jeho hmotovej podstaty (obraz bol na troch miestach perforovaný). Portrét zobrazuje dámu v zlatom priliehavom čepci z kovových nití. Tento typ čepca sa často objavuje na portrétoch z banských oblastí. Podľa detailného priblíženia je možné uviesť, že pravdepodobne išlo o paličkovanú krajku z kovových nití. Špička čepca vybieha mierne do čela. V zbierke SSM sa nachádza veľmi príbuzný portrét dámy, kde je stojaca ženská postava odetá v šatách obdobného strihu, pričom biely prehoz prekrýva celé plecia a živôtik. Na hlave má tiež čepiec z čipky zo zlatých kovových nití. Má oveľa bohatší perlový náhrdelník a perlové náušnice. Predpokladá sa, že ide o svadobný portrét. Zaevidovaný je ako portrét neznámej dámy (ev. č. Vu-01024), bez ďalších identifikačných údajov. Atribúty (ruža a vejár) drží v opačných rukách ako dáma na portréte s ev. č. Vu-0122 a ruža je sýtočervenej farby. Podľa fyziognómie portrétovaných dám sa však zrejme nejedná o osoby v priamom príbuzenskom vzťahu.

fond na podporu umenia

Portrét s ev. č. Vu-01023

Posledný portrét je na evidenčnej karte SSM len rámcovo popísaný. V názve je uvedené, že ide o „Portrét neznámej dámy“. Podľa datovania by malo ísť o portrét z 18. storočia, pričom lokalita a autor neboli jednoznačne identifikované. Po odbornom očistení a odstránení nevhodnej stmavnutej lakovej vrstvy bol portrét opätovne odborne prehodnotený. Predmetný portrét zo zbierok SSM pravdepodobne vznikol ako kópia, ktorá sa vyznačuje renesančnou statickosťou. Nie je možné ho datovať do 18. storočia, ale do záveru 17. storočia (do rokov 1673 – 1676). Evidentne jasným pendantom k obrazu Klaudie Felicitas je obraz s portrétom Leopolda I., ktorý sa nachádza v zbierkovom fonde SSM. Vzhľadom k tomu predpokladáme, že aj portrét Leopolda I. mohol vzniknúť v identickom čase ako portrét Klaudie Felicitas.

Zreštaurované zbierkové predmety – portréty Vu-01022 a Vu-01023 – boli umiestnené na pôvodné miesto v spoločensko-vednej expozícii v Matejovom dome v Banskej Bystrici (2. poschodie), v kontexte prezentovania historických osobností spojených s mestom pod názvom, resp. regiónom, pod názvom „Známe neznáme osobnosti“. Po reštaurovaní je možné portréty využívať nielen ako dôkaz kvality portrétneho umenia a identifikácie osobností, ale aj dobovej ukážky odevov (strihu, kvality čipiek, látok), úpravou účesov, šperkov, atribútov, ktoré mali odkaz na spoločenské postavenie portrétovanej osoby. Prínos realizovanej odbornej aktivity – reštaurovania spočíva v obnove výtvarnej kvality predmetných diel a ich ďalšej možnej hodnotnej prezentácii v rámci expozície Stredoslovenského múzea.

Mgr. Miloslava Borošová Michalcová, PhD., Mgr. art. Miroslav Slúka

Viac o predmetných dielach a ich výskume, reštaurovaní so môžete dočítať v odbornom článku:
Tri tváre bez mena - Analýza portrétov zo zbierok Stredoslovenského múzea v Banskej Bystrici

Autori: Mgr. Miloslava Borošová Michalcová, PhD., Mgr. art. Miroslav Sluka
IN: ACTA HISTORICA NEOSOLIENSIA,VEDECKÝ ČASOPIS PRE HISTORICKÉ VEDY, 23 / 2020, Vol. 2, Vydáva: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v
Banskej Bystrici ISSN 1336-9148 (tlačená verzia), ISSN 2453-7845 (elektronická verzia).

Na projekte participovali:

- Mgr. art. Miroslav Slúka, reštaurátor SNG, Zvolen,
- Mgr. Miloslava Borošová Michalcová, PhD., odborný pracovník, KPÚ B, Bystrica,
- PhDr. Filip Glocko - historik, Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica.
- Pri odbornom spracovaní – identifikácii osoby a rodovej príslušnosti participovali:
- Mgr. Martina Hrdinová, Ph.D.,
- Mgr. Tomáš Janura, PhD.,
- doc. PhDr. Frederik Federmeyer, PhD.

fond na podporu umenia

Stav pred reštaurovaním

Predná strana

Zadná strana

Záverečný stav

fond na podporu umenia

Stav pred reštaurovaním

Predná strana

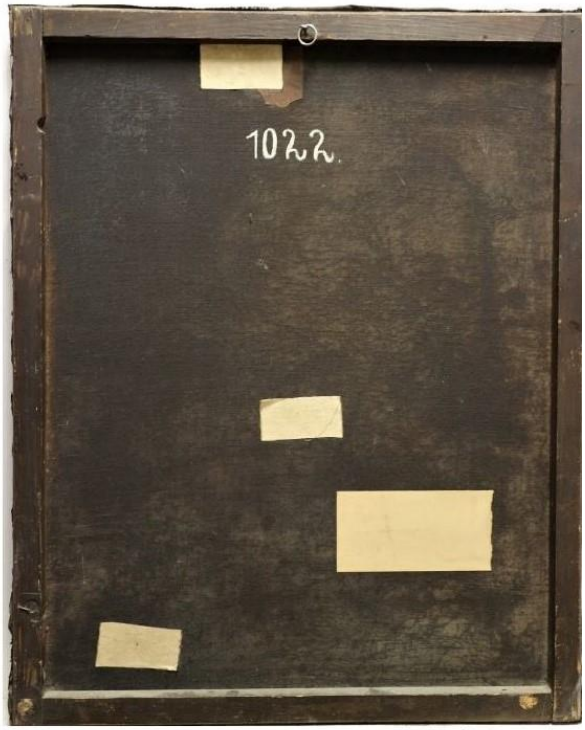

Zadná strana

Záverečný stav

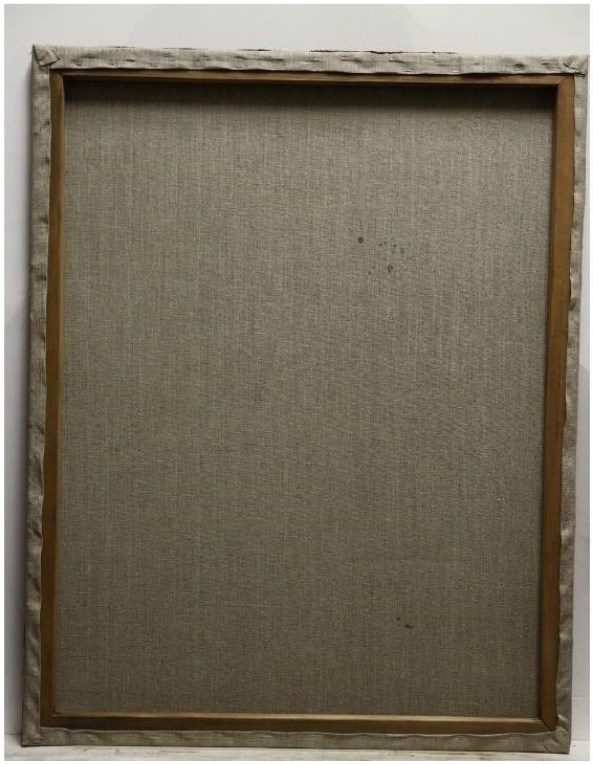

fond na podporu umenia

Stav pred reštaurovaním

Predná strana

Zadná strana

Záverečný stav

fond na podporu umenia